

Дитина війни: спогади Шевченка Олександра Васильовича

Він народився 8.09.1942 р. в селі Курінь Бахмацького району у родині колгоспників. Був директором Курінської ЗОШ 1-3 ст. з 1976 по 2013 р. Деякі спогади (про спалення людей) переповідав мені зі слів своєї матері.

Батько був залишений для підпільної роботи у тилу ворога. В кінці лютого 1943 р. нацисти збиралися разом з поліцаями спалювати людей. Тоді ж батько разом зі своїм односельчанином утік вночі, бо був попереджений. Переховувалися на полях. В діючу армію влився в районі Ромнів і пройшов фронтами війни до самого Берліна. Повернувся додому в 1946 р.

«Я пам'ятаю, як мати разом з іншими жінками також чекала повернення. Як поїзд прибував на станцію, всі це знали, бо завжди передавали людям інформацію. Коли батько приїхав разом з односельчанами, то обняв матір, дітей підняв на руки, поцілував. Про війну майже не розповідав».

До 1946 р. мати трудилася в колгоспі. Раніше, при німцях, ганяли на роботу на поля.

«Дуже частим було мародерство. В сусідів, як зарізали свиню, то поліцаї забрали її собі».

«Після війни в село приїжджало багато інвалідів. Навпроти нас жив Макаренко І., який втратив ногу на війні. Трохи далі жив Макаренко В., який також був без ноги.»

Спалення людей

Спалення відбулось 27.03. 1943 р.

За поданням поліцаїв до німецької комендатури (яка знаходилась на станції Бахмач-Київський) у нічний час поліцаї разом з мадярами вривалися до будинків активістів села, силоміць забирали їх і звозили в центр села до сільської управи. А звідти людей, зв'язаних попарно, відвезли на вул. Сталінську (суч. Лисенківка). В кінці городу (зараз там живе Рогова О.) була клуня, в яку загнали цих активістів. Всього їх було 32. Там, на місці, ходив старець, якого також загнали до решти. Двері забили дошками, облили бензином і підпалили. Ніхто врятуватися не зміг, бо навколо будівлі ще стояли мадяри з автоматами. Люди, які були там неподалік, несамовито кричали, але нічого не робили. Пам'ятаю, як несамовито вили собаки. Було страшно таке слухати. Люди були спалені живцем.

Через 2 дні на місці згарища обгорілі трупи людей були захоронені у поряд викопаній великій братській могилі. На низ поклали соломку, потім поклали останки, прикрили соломкою і закидали. І, звичайно, поставили дерев'яний хрест. Серед спалених був і Жигилій А. П. (завуч школи), Суходольська Л. О. (вчителька початкових класів), Ільченко В. Т. (голова колгоспу ім. Петровського) та інші. Пізніше (в 60-ті) на місці спалених було встановлено пам'ятник і маленький меморіал (жінка-пам'ятник – прототип Суходольської).

Одним із так званих мадярів був курінець Іваненко. Під час розшукування активістів села він і здав Суходольську німцям. Ще одним аргументом, що

свідчить про спалення вчительки, це останки черепа із золотою фіксою на місці спалення. А золота фікса була тільки у Суходольській.

У 1980 р., коли головою колгоспу імені Орджонікідзе був Міщенко М. С., було вирішено для вшанування жертв війни облаштувати єдиний для села меморіал Слави. Бо до цього на території села було декілька братських могил (3 штуки).

По рішенню виконкому Курінської сільської ради за погодженням районної ради та райвійськкоматом у 1981 р. було відкрито меморіал Слави. До цього у визначеному місці здійснювалися роботи відповідно плану, розробленому архітекторами. Залучалися до цього і школа, і колгоспи, і воїни Конотопської дивізії.

За тиждень перед 09.05.1981 р. у нічний час при світлі прожекторів, за присутністю працівників райвійськкомату та членів Курінського виконкому були розкопані братські могили і останки воїнів були зведені до будинку культури ім. Орджонікідзе і поміщені у 2 великі труни. Все це відбувалося з почесною вартою солдат Конотопської дивізії.

09.05.1981 р. на меморіалі Слави відбулося урочисте перезахоронення останків воїнів, у тому числі й спалених.

Попереду на сірих баских конях їхали 3 кавалери Ордену Слави. Сотні людей приходило, приносили море вінків і квітів. На військових лафетах Конотопської дивізії везли труни. Грав духовий оркестр військових, парадним кроком йшов взвод солдат. Під салют автоматників труни були опущені у підготовлену могилу на меморіалі.

Після цього відбувся мітинг-реквієм до свята Перемоги і в честь вшанування загиблих.

На стелі меморіалу на плитах викарбувані імена більше 600 захисників Вітчизни-курінців, які загинули на фронтах війни (імена 120 воїнів, які загинули при визволенні села Курінь і 33 спалених активістів).

У цій події приймали участь, окрім курінців, керівники району і представники з області. Також були люди, які приїхали з різних кінців Союзу, рідні воїнів, які загинули при визволенні села.

Це місце й далі є святим, де щорічно відбуваються події до 9.05, до дня визволення с. Курінь і Бахмаччини.

Повсякденне життя

Життя на селі було важким. Жінкам в усьому довелося заміняти чоловіків. На Гриненках (так називають район в кінці Курінь 2) у тракторній бригаді працювала Бурлака Віра (трактор «універсал»). Більшість робіт виконували тяглою силою. Тільки в одній бригаді було приблизно 30 коней. Жінки садили і сапували вручну.

На полі зернові збиралися частково причіпними комбайнами, але у більшості були «лобогрійки» (кінна тяга, яка косить і складає). Жінки крутили перевесла з соломи і складали в полукупки. Тоді полукупки звозили і складали у скирту. Коли на дворі холодало, тоді працювала біля них молотарка і елеватор.

Буряки збирали вручну після підкопувача. На присадибних ділянках орали кіньми або волами.

Діти завжди прилучалися до роботи, особливо якщо батьки на роботі. Тоді дітям доручалося порання по господарству.

На території села Курінь 2 існував пункт розподілу безпритульних. Їх розприділяли в сім'ї, і це був як обов'язок. В одного з відомих письменників Бахмаччини Просяника І. Г. жив хлопець на ім'я Борис. Він допомагав письменнику виконувати всю роботу по господарству. У літній час пас худобу, цим і заробляв. Працював за їжу, рідше давали гроші.

Асфальтованої дороги в селі не було. Будувати її почали аж на початку 70-х років.

Можливості людей були слабкі. Здавали молоко, шкури свиней, ВРХ. У колгоспі нараховувалися трудовні. В кінці року на трудовень визначалась сума і видача продуктів.

Одягу в сім'ях було дуже мало. В кожній сім'ї по різному, але у всіх не вистачало сорочок, штанів, взуття. Особливо скрутно було в холодні періоди року, коли потрібні були чоботи і верхній одяг. Часто через нестачу одягу в школу ходили по черзі.

В селі функціонувало дві школи (на території села Курінь 1 і Курінь 2). На території села Курінь 1 школа відкрилась у 1938 р. (було 7 класів). У 1939 р. стала середньою школою. На час війни не працювала. У класах були різні за віком діти. Різниця сягала навіть трьох років. У 7 років йшли в школу.

На Гриненках був магазин (зараз будинок престарілих). В ньому продавали все: сіль і упряж, сірники і тканину, цукерки і консерви. Окремо, біля магазину, стояла бочка з керосином для ламп.

Відновлювалися бібліотеки, яких на той час було 3. Потяг до читання був і в дітей, і в дорослих. Книжок також було багато.

Кіно вперше показали в 1951 р. Це відбулося в нічний час на стіні приміщення школи на території села Курінь 2.